

THE CONSERVATION AND RESTORATION WORKS OF THE KAYSERİLİ AHMET PASHA MANSION'S MURAL AND CEILING ORNAMENTS

ABSTRACT

In this study, the restoration and conservation works of the three rooms of the Kayserili Ahmet Paşa Mansion, which are numbered 102, 104 and 108, is presented. This work was carried out within the framework of the "2013/2014 and 2014-2015 Traditional Timber Structures Restoration and Conservation Educational Programme, İBB, KUDEB". Kayserili Ahmet Paşa Mansion is located in Süleymaniye-Fatih, Istanbul, and actually is in use of the KUDEB, since 2006. The Mansion is a special example of the Empire style of the 19th century. In the trained rooms of the Mansion, the baroque, empire and rococo styles could be seen intensively in the mural and ceiling paintings and ornaments. The working team is made up of six restorers and two supervisors. The ornaments of these selected rooms of the Kayserili Ahmet Paşa Mansion were restored according to their original versions.

Kayserili Ahmet Paşa Konağı Bezemelerinin Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları

İNEM AŞKAN, HÜSEYİN KAYA,
AHMET GÜLEÇ*

1. Giriş

İstanbul, Fatih İlçesi, Süleymaniye semtinde bulunan ve bir 19. yüzyıl eseri olan Kayserili Ahmet Paşa Konağı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 09.04.1977 gün ve 9776 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Yapı; İstanbul 1 numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.07.1995 gün ve 6848 sayılı karar ile belirlenen Tarih Yarımada ve Kentsel ve Tarihi Sit Alanı içerisinde olup 130 pafta, 566 ada, 7 no.lu parsel üzerinde yer almaktadır. Konak, 2006 yılından beri bitişindeki 6 ve 8 no.lu parsellerde yer alan tescilli ahşap yapılarla birlikte, İBB KUDEB Müdürlüğü

Kayserili Ahmet Paşa Konağı, G.E.E.A.Y. Kurulu'nun 09.04.1977 gün ve 9776 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

binası olarak kullanılmaktadır.

Bu çalışmada**, Kayserili Ahmet Paşa Konağı'nın 102, 104 ve 108 numaralı odalarındaki tavan ve duvar bezemeleri üzerinde yürütülmüş olan restorasyon ve konservasyon uygulamaları anlatılmaktadır. Kayserili Ahmet Paşa Konağı, kârgir bir bodrum üzerine oturan ahşap bir yapı olup 19. yüzyıl ortalarında, Tanzimat sonrası dönemin mimari-

sinde görülen ampir üslubunda inşa edilmiştir. Yapının iç mekânlarında, barok, ampir ve rokoko bezemeler bulunmaktadır. Konservasyon ve restorasyonu yapılan 102, 104 ve 108 no.lu mekânların, kullanım koşulları sebebiyle oldukça hasarlı bir durumda olan tavan ve duvar bezemelerinin restorasyon ve konservasyonu, aslına uygun olarak ve özgün durumunu zedelemeyecek bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu odalarda gerçekleştirilen uygulama çalışmaları, "İBB KUDEB Ahşap Eğitim Atölyesi Geleneksel Ahşap Yapılarda Koruma ve Onarım Eğitim Programı Uygulamaları" kapsamında, 2013-2014 ve 2014-2015 yıllarında iki etap halinde, altı kişilik bir restoratör ekibi¹ tarafından yapılmış ve Mayıs 2015 tarihinde tamamlanmıştır.

2. Kayserili Ahmet Paşa Konağı'nın Yeri ve Tarihçesi

Kayserili Ahmet Paşa Konağı; Süleymaniye'de, Molla Hüsrev Mahallesi Kayserili Ahmet Paşa Sokakı'nda yer almaktadır. Yapının banisi olan Bahriye Nazırı Kayserili Ahmet Paşa 1806 yılın-

da Kayseri'de doğmuş, er olarak donanmaya girmiş, bilahare subay olmuş, bu kurumda yararlılık göstererek yükselmiş ve 1873'te Bahriye Nazırlığı görevine getirilmiştir. Sultan Abdülaziz'i tahttan

indirenlerin arasında olan Ahmet Paşa, Sarayı denizden kuşatarak bu teşebbüsü desteklemiştir. V. Murat tahta çıkınca da kaptan-ı deryalığa getirilmiştir. Ancak, daha sonra II. Abdülhamit, Ahmet Paşa'yı

* Sinem AŞKAN, Restoratör, e-posta: sinem.askan@gmail.com; Öğr. Gör. Hüseyin KAYA, MSGSÜ Güzel Sanatlar Fakültesi, e-posta : rolave34@kulturturizm.gov.tr; Doç. Dr. Ahmet GÜLEÇ, Emekli Öğretim Üyesi, e-posta:gulecah@istanbul.edu.tr.

** Makaledeki çizimler Restoratör ekibine, fotoğraflar ise KUDEB ARŞİVİ'ne aittir.

¹ Bu konservasyon ve restorasyon çalışmasında ilk etapta: Restoratörler Sinem Askan, Mükerrrem Şahin, Enise İlğaz, Pelin Bayrak, Ümit Şanlı; ikinci etapta ise, Restoratörler Sinem Askan, Mükerrrem Şahin, Enise İlğaz, Pelin Bayrak ve Gökçe Vergili görev almışlardır.

kaptan-ı deryalıktan alarak Meclis-i Has-ı Vükelâ'ya (Vekiller Meclisi, eski Divân-ı Hümayûn) tayin etmiştir. Ahmet Paşa 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Tuna Valiliği görevi verilerek payitahttan uzaklaştırılmış, ancak bir süre sonra hastalığı nedeniyle 1878'te İstanbul'a dönmesine izin verilmiş ve aynı yıl burada ölmüştür (Sicill-i Osmani, 1996).

Konak, Paşa'nın ölümünden sonra çıkan bir yangın sonucunda zarar görmüş ve sonrasında yapının üzerinde bulunduğu alan, parsellere bölünerek satılmıştır.² Yirminci yüzyıl boyunca konağın bulunduğu kentsel bölgenin geçirdiği çöküş süreci ve sosyo-ekonomik değişim sonucunda, konak, sahipleri tarafından bekâr odaları halinde kiraya verilerek 1976'ya kadar kullanılmıştır. Bu tarihte binanın yıkım ruhsatı alınmış, arka cephesi kısmen yıkılmış durumda iken işlem durdurulmuş, daha sonra Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 1978'de istimlak (kamulaştırma) edilmiştir (Şekil 1). Yapı, bu Müdürlüğe bağlı İstanbul

Şekil 1. Kayserili Ahmet Paşa Konağı, 1978. (Fotoğraf: Kurul Arşivi)

Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nde görev yapan Y. Mimar Nurhan Ercan ve diğer uzmanların hazırladıkları projeye göre 1986-1987'de restore edilmiş ve bu süreçte konağın planında bazı değişiklikler yapılmıştır. Konak, 1988 yılında Taşınmaz Tabiat ve Kültür Varlıkları Kurulları İstanbul şubesinin kullanımına verilmiş,

Şekil 2. Kayserili Ahmet Paşa Konağı, 2015.

bilahare sağ ve sol tarafına bitişik iki ahşap bina da istimlak edilerek konak bütününe katılmıştır (Eyice, 1994). Kayserili Ahmet Paşa Konağı, Kasım 2006 tarihinde İBB KUDEB'e (Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü) tahsis edilmiş olup günümüzde de bu birim tarafından kullanılmaktadır (Şekil 2).

3. Konağın Mimari Özellikleri

Konak, yukarıda da belirtildiği üzere kârgir bir bodrum üzerine oturan, zemin üstü iki katlı ve cihannümalı ahşap bir yapıdır. Bodrum katı tavanı beşik tonozludur. İki girişi olan yapının soldaki kapısının Harem girişi olduğu düşünülmektedir. Sağdaki, esas Selamlık girişi olup bir merdivenle zemin kat sofasına ulaşılmaktadır. Yapıda 1987 restorasyonu sonrasında giriş holünde yapılan değişikliklerle aradaki duvar kaldırılmış,

zemin kattaki her iki giriş aynı taşlığa açılmıştır. Yine bu onarımda ıslak hacimlerde ve merdivenlerde de bazı farklı uygulamalar yapılmıştır. Yapının çatısı ise, kırma çatı olup kiremit kaplıdır.

Konağın birinci ve ikinci katları orta sofalı plan tipinde olup birbirinin aynıdır. Yapının en üst katında ise T planlı, bir sofa ve iki odadan ibaret bir cihannüma bulunmaktadır. Konağın cephesi; çifte çıkması, pencere aralarındaki pilastırları,

silmeleri, çıkmaları taçlandıran üçgen biçimindeki alınlıkları ve pencereleri çerçeveleyen oymalı süslemeleriyle Osmanlı mimarisinde 19. yüzyılın ortalarında moda olan ampir üslubun bir örneğidir (Eyice, 1994). Cephelerde süs ögesi olarak kullanılan sütun başlıkları, alınlıklar, pilastırlar, saçak altı dandaneleri ve furuşlar, Antik Yunan ve Roma Mimarisine özgü İyon ve Korint Düzeni'nden izler taşımaktadır (Okçuoğlu, 2009).

4. Konağın Odalarının Bezeme Üsluplarına Dair Bilgiler

Konağın iç süslemelerinde de Batılılaşma döneminin etkileri görülmektedir. Duvar yüzeyleri bazı mekânlarda panolar halinde bölünerek manzara ve deniz resimleri

ile bezenmiştir (Eyice, 1994). Odaların genelinde, tavanlarda tuval üstü bezeme, duvarlarda sıra üstü resimleri; alınlıklar ve profillerde de ahşap üzerine yapılmış beze-

meler hâkimdir. Birinci ve ikinci katın arka cephesindeki odaların tavanlarında alçı oyma işçiliğinin en güzel örnekleri bulunmaktadır. Konakta yaklaşık olarak elliden

² Sabah Gazetesi'nin 29 Aralık 1890 tarihli sayısı, nakleden: Okçuoğlu, 2009, s. 42.

Şekil 3. İvan Aivazovski'nin bir tablosu

fazla duvar ve tuval resmi vardır.

Konağın tavanlarındaki tuval üstü resimlerin birçoğunda, İstanbul panoramaları, konaklar, köşkler ve saraylar, ziyafet sofraları, meyveler, şükûfeler ile keman, gitar, yanı sıra ut ve tambur gibi müzik aletleri, vd. konuların çalışıldığı görülmektedir. Duvarlarda ise ampir çerçeveler içinde genellikle Boğaziçi ve Haliç'in konu edildiği İstanbul manzaraları, köşkler, saraylar ve yalılar, trenler, gemiler, ayaklarından asılı kuşlar, işlemeli örtüler, sürahi ve bardaklar, yiyecek ve içecek resimleri, barok üsluplu motifler, natüralist çiçekler,³ vd. konulu resimler almaktadır.

Bezemeler, genel olarak eklektik dönem⁴ üslubu ile bağdaşmaktadır. Konakta barok, ampir ve rokoko

Şekil 4a-b. Kayserili Ahmet Paşa Konağı 1. kat orta sofa tavanındaki monogram ve madalyon.

üslupları bir arada kullanılmış olup bunların yanı sıra Osmanlı motiflerinin izleri de görülmektedir. Konağın bezeme sanatçılarından kimler olduğuna dair herhangi bir kaynak yoktur (bkz. 5 no.lu dipnot).

Konaktaki resimler genel olarak on dokuzuncu yüzyılda yapılmış olan yağlı boya tablolar ve duvar resimleri ile benzer konulardadır. Gemili ve dalgalı denizli resimlerde İstanbul'a da gelmiş olan Ermeni asıllı Rus ressam İvan Aivazovski'nin (1817-1900) etkisi görülmektedir (Şekil 3). Ancak gemi ve deniz manzaraları askeri okullarda da yaygın bir konu olduğu için bu tür duvar resimlerinin askeri ressamlar tarafından yapılmış olabileceği de düşünülmektedir. Resimler barok, ampir ve rokoko

motifleriyle süslü çerçeveler ve panolar içinde yer almaktadır (Yılmaz, 2006). Tuval resimleri duvarlardaki dekoratif etkiyi sürdürmüştür; doğa görünüşleri olduğu gibi, yorum katılmadan aktarılmıştır. Resimlerin hemen hepsinde perspektif kurallarına ve ışık-gölge uyumuna dikkat edildiği görülmektedir.

Konağın birinci katındaki 108 numaralı odada yer alan II. Abdülhamit'e ait Osmanlı arması ve yine II. Abdülhamit'in tuğrasının yanı sıra, çalışma konusu olan 102, 104 ve 108 no.lu odaların açıldığı orta sofanın bezemeli tavanında da R ve A harflerinden oluşan bir monogram ve ayrıca konağın ilk restore edildiği tarihi gösteren Osmanlıca bir madalyon yer almaktadır (Şekil 4a-b).⁵

5. 102, 104 ve 108 Numaralı Odaların Bezeme Üslup Detayları

Kayserili Ahmet Paşa Konağı'nın restorasyon ve konservasyon çalışmaları 2013 yılının Ağustos ayında başlamıştır. Konak kamulaştırılmadan önce kiraya verilip çok kötü şartlarda kullanıldığından süslemeler oldukça kötü bir durumdaydı. Çalışma; konağın birinci katında yer alan 102, 104 ve 108 numaralı odaları kapsamaktadır. Bu üç odanın süslemelerindeki zengin tezeyinat daha detaylı bir

incelemeyi gerektirmiştir. Konaktaki her odanın bezemesi, üslup ve tasarım açısından farklılık göstermektedir (Şekil 5).

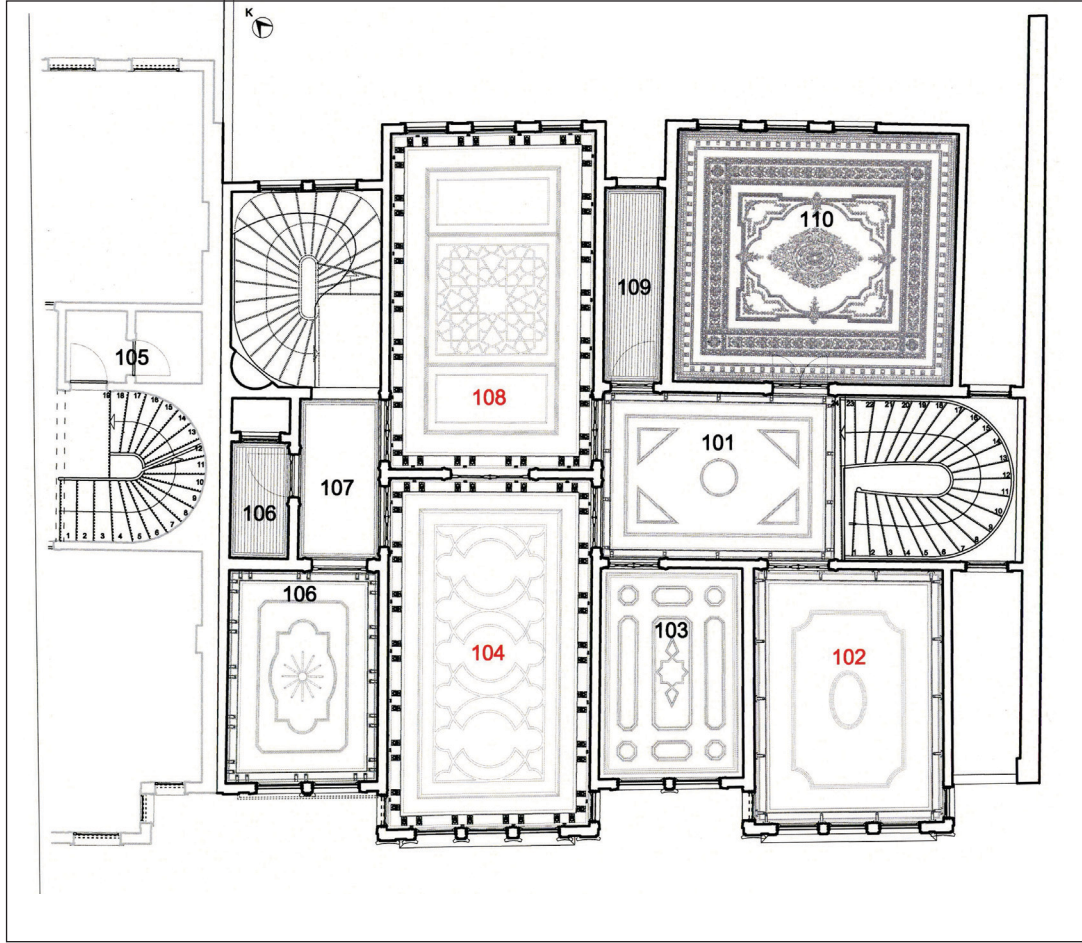
5.1. 102 Numaralı Oda: 102 numaralı odanın bezemeleri barok ve rokoko üslubunda olup (Şekil 6) tavan, tuval üstü bezemedir. Bu bezemelerde, klasik barok çerçevelerin içinde çiçek buketleri (şükûfe) yer almaktadır. Tavanın dört köşesin-

de, barok çerçevelerin içinde saray, cami, köşk ve deniz feneri resmedilmiştir. Rokoko tekniğiyle yapılan tuval bordürü, sarmal yaprak kompozisyonuyla tamamlanmıştır. Göbek motifi, grinin tonlarından oluşan barok bir motiftir; rokoko üslubunda bir kompozisyonla çevrelenmiştir. Duvarlardaki sıva üstü resimleri ve ahşap bezemelerde, mekâna hâkim olan üslup, rokoko ve baroktur (Şekil 7).

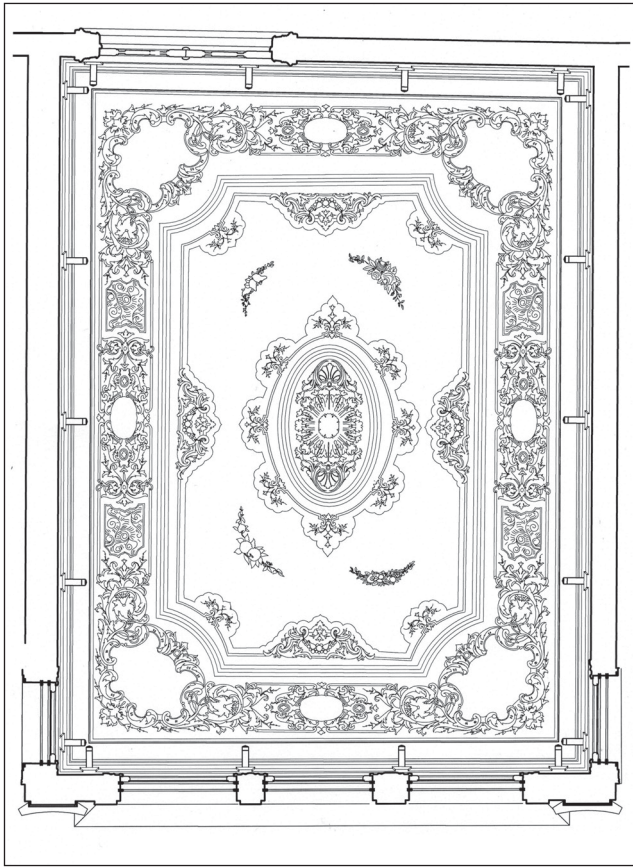
³ Natüralist çiçekler: Osmanlı sanatında ilk kez 17. yüzyıl ve sonrasında dış etkilerle gelişen barok ve rokoko üslubunda görülmektedir. On sekizinci yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren motif özelliğini kaybetmeye başlayan çiçekler, minyatüre yaklaşarak "şükûfe" adıyla yaygın biçimde kullanılmıştır. Vazolu, vazosuz buketler, rozetler, demetler ve tek çiçeklerle, çok renkli ve çeşitli kompozisyonlar oluşturulmuştur (Türk-İslam Sanatları, <http://www.turkislamsanatları.com/Main/Home/Content/5358d3e61d87910bc82753b0>).

⁴ Eklektik Üslup: Farklı sanatsal dizgelerden alınan öğelerin yeni bir dizge içerisinde yeniden kullanılması eylemi (Metin Sözen, Uğur Tanyeli, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, s. 74).

⁵ Bir ihtimal bezemeleri yapan ressamın adının baş harfleri olabilir (Okcuoğlu, 2009, s. 44). Madalyonda, 7 Rebiülevvel 1311, yani 17 Eylül 1893 tarihi işlenmiştir; Okcuoğlu'na göre bu, o tarihte yapılan restorasyonu işaret ediyor olabilir (bkz. a.g.m., s. 42).

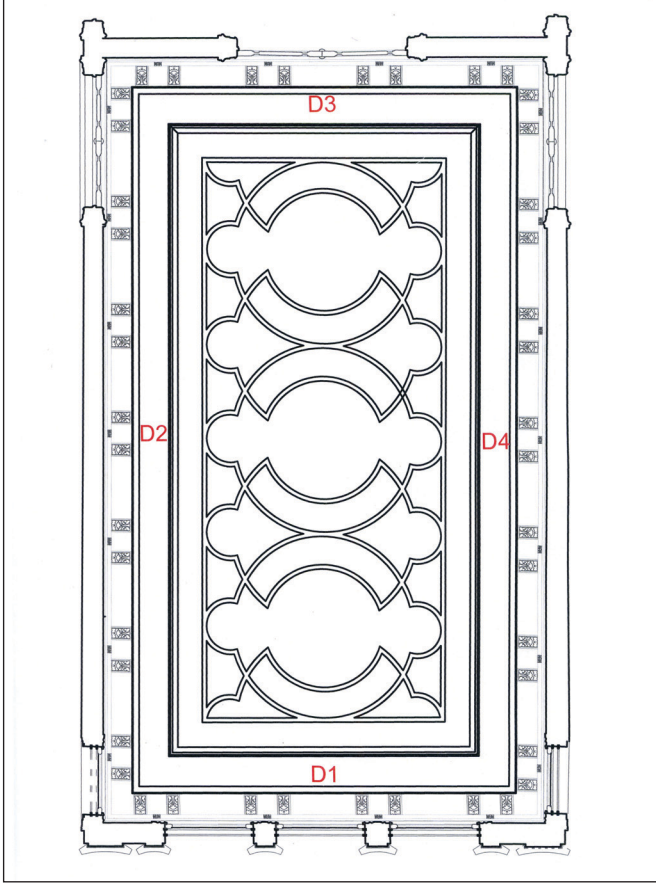
Şekil 5.
Konağın
birinci kat
tavan planı

Şekil 6. 102 no.lu odanın tavan planı

Şekil 7. 102 no.lu odanın tavanının konservasyon ve restorasyon çalışmaları öncesi genel görünümü

Şekil 8. 104 no.lu odanın tavan planı

Şekil 9. 104 no.lu odanın konservasyon ve restorasyon çalışmaları öncesi genel görünümü ve bordürlerdeki çam kozalağı motif detayı

5.2. 104 Numaralı Oda: 104 numaralı odanın bezeme üslubu barok ve ampirdir (Şekil 8). Tavan, tuval üstü bezeme olup tuvallerin üzerine çakılan ince çıtalarla geometrik bir kurgu oluşturulmuştur. Çıtaların çevrelediği alanlarda da barok üslupla bezeme yapılmış ve Osmanlı sanatıyla harmanlanmıştır. Bu mekânda, ışık-gölge uyumu dikkat çekerken, yaprakların kullanımı C ve S harflerinden esinlenen biçimiyle yine Batılılaşma döneminin izlerini taşımaktadır. Kompozisyonların hemen hepsinde, dalların birleştiği barok üslupta çizilmiş çam kozalağı bulunmaktadır. Altın zeminli bordür ise, şükûfelerden oluşmaktadır (Şekil 9).

Bu çalışmada, odanın duvarları D1 ve D2 olarak adlandırılmış ve toplamda sekiz panoya bölünmüştür (Şekil 8). Ampir çerçeveler

Şekil 10. 104 no.lu odanın D1 cephesi Pano 1

içinde, duvar resimlerinden oluşan panolardan yalnızca altı tanesi özgündür. Duvar resimlerini incelemek gerekirse; D1'de bulunan Pano 1'deki ampir çerçeve içindeki

Şekil 11. 104 no.lu odanın D1 cephesi Pano 2

resimde köprüden geçen bir tren görülmektedir (Şekil 10).⁶ D1'de bulunan Pano 2 ve D2'de bulunan Pano 3'te, sıcak renklerin hâkim olduğu duvar resimlerinde deniz

⁶ Bu resim, Hicaz Demiryolu'na atıfta bulunuyor olabilir. II. Abdülhamit tarafından 1900-1908 yıllarında Şam ile Medine arasında inşa ettirilen, Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul'dan başlayan demiryollarının bir bölümüdür. Demiryolu, asıl hedefteki ulaşım noktası olan Mekke'ye kadar uzatılamamıştır. Dönemin en önemli projesi olarak bilinmektedir (M. Hülagu, *Bir Umudun İnşası Hicaz Demiryolu*, 2008).

Şekil 12. 104 no'lu odanın D2 cephesi Pano 3

Şekil 13. 104 no'lu odanın D2 cephesi Pano 4

Şekil 14. 104 no'lu odanın D2 cephesi Pano 5

ve orman manzaraları görülmektedir (Şekil 11-12). D2 duvarında bulunan Pano 4 ve Pano 5'te ise Ayvazovski'nin resimlerini andıran, dalgalı deniz ve gemi tasvirleri yer almaktadır (Şekil 13-14).

Bu mekânda, tavanda ve duvarlarda kullanılan ahşap çıtaların hepsine altın varak uygulanmıştır. Ayrıca tuvaldeki bezemelerin kompozisyonlarında, dallar ve motif dışı çerçeveler (filetolar) altınla süslenmiştir. Tavanlarda ve koltuk altı silmelerinde bulunan fûruşlar yaprak formu verilerek oyulmuş; üzerine altından patina sürülmüş ince ve dar ahşap profillerin birçoğunda, *stencil* olarak adlandırılan şablon yardımıyla boyama tekniği uygulanmıştır.

5.3. 108 Numaralı Oda:

108 numaralı odanın bezeme üslubu barok ve ampir olarak tasarlanmıştır. Tavan, diğer odalarda görüldüğü gibi tuval üstü bezemedir (Şekil 15). Tavan üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde II. Abdülhamit'in tuğrası (Şekil 16), ikinci bölümde yine II. Abdülhamit'e ait Osmanlı

arması yer almaktadır (Şekil 18 ve 19). İlk olarak Sultan II. Mahmut zamanında tanzim edilen Osmanlı arması, Sultan Abdülmecit ve Sultan II. Abdülhamit dönemlerinde yeniden düzenlenmiş ve kullanımı yaygınlaşmıştır.

Tavanın ikinci bölümünde; ahşap çıtalarla oluşturulmuş, Selçuklu geçmesi motifleriyle bezenmiş bir tezyinat vardır (Şekil 17). Selçuklu geçmesi; içi bitkisel desenlerle bezeli yıldız motifleri ve iç içe geçmiş geometrik biçimlerden müteşekkildir; hâkimiyeti ve gücü simgelemektedir. Selçuklu döneminde genelde sekiz köşeli yıldız kullanılmıştır. Bu bezemenin tavan göbeğinde bulunan yıldız formu 12 köşelidir. Selçuklu yıldızının köşelerinin; merhamet, şefkat, sabır, doğruluk, sır tutmak, sadakat, tevazu, cömertlik ve şükür anlamlarını ifade ettiği bilinmektedir.

Tavanın orta bölümündeki Selçuklu geçmesinin tavan tuvali üzerine stilize edilerek oturtulduğu görülmektedir. Ahşap çıtalarla ayrılmış bölümlerde Osmanlı motifleri daha baskın olup bezemelerde

hatâyîler⁸, pençer⁹ ve rûmîlerden¹⁰ oluşan kompozisyonlar hâkimdir. Tavanın tamamını çevreleyen bordürdeki motiflerin göbek kısmına şemseler¹¹ resmedilmiş, içlerine yapraklardan ve çiçek motiflerinden kompozisyonlar yapılmıştır. Bordürlerin geneline bakıldığında rûmî motifin hâkim olduğu gözlenmektedir (Şekil 20).

Tavanların ve duvarların motif kompozisyonları rûmî çeşitleri, hatâyî ve pençer ile yapılmıştır. Neo-klasik tarzda oluşturulan eserlerde rûmî bezeme artık kullanılmamakla beraber, 108 numaralı odada rûmî motiflerin temelini oluşturmaktadır. Bu durumda odaların bezemelerinin Eklektik üslupta olduğunu söyleyebiliriz.

108 numaralı odanın yalnızca D1 duvarı özgün halinde günümüze kadar gelebilmiştir. D1 duvarı iki panoya bölünmüştür; bu kısımlarda taçları rûmî motiflerinden kompozisyonlar oluşturmakta, ampir motifli çerçeve içinde de resimler görülmektedir. Pano 1'de, 104 no.lu odada olduğu gibi, Ayvazovski'nin resimlerine benzeyen, dalgalı

⁸ Hatâyî: Gül, gül goncası ve benzeri çiçeklerin boyuna kesitinin, anatomik hatların üsluplaştırılmış görünüşleriyle çizilmesidir (Kaya ve Ünver, 1999).

⁹ Penç: Gül, gül goncası, papatya ve benzer çiçeklerin kusbakışı görünüşünün stilize edilerek çizilmiş şekilleridir (Kaya ve Ünver, 1999).

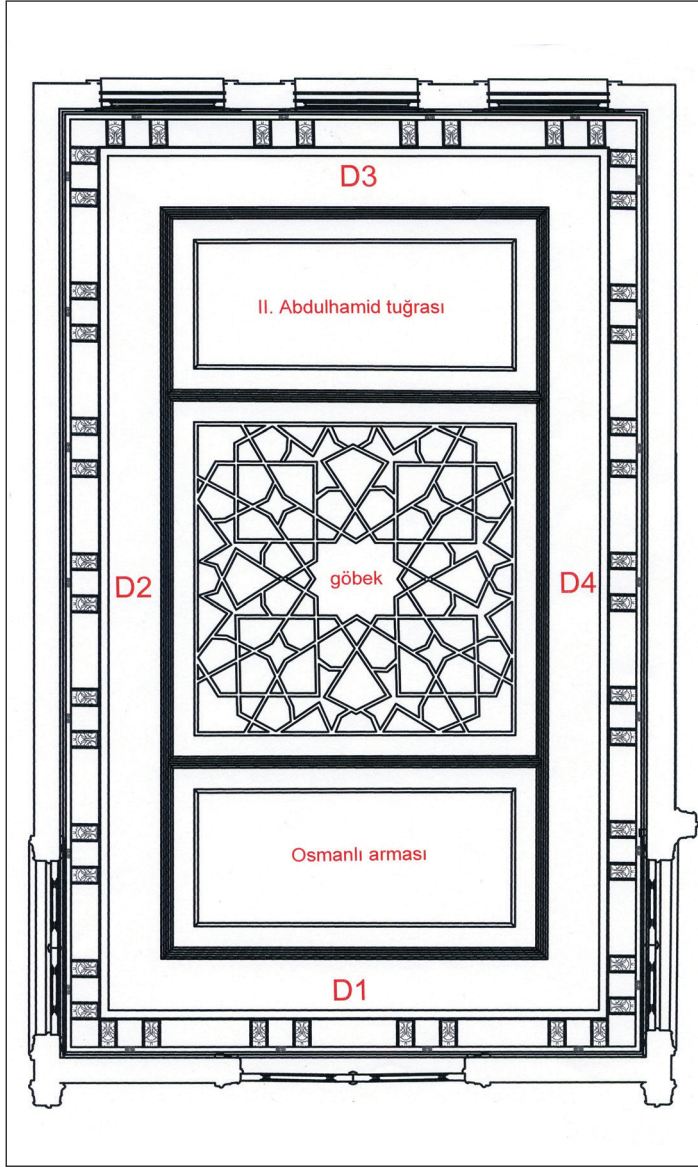
¹⁰ Rûmî: Kelime anlamı olarak Anadolu demektir. Anadolu Selçuklu döneminden günümüze kadar gelen motif türüdür. Hayvanların kanat, bacak ve bedenlerinin stilize edilmiş şekillerinden oluşan ve kökenleri Orta Asya'ya dayanan çok yaygın bir Türk süsleme motifidir. 108 numaralı odada kullanılan rûmî motif çeşitleri şunlardır (a.g.e. 1999).

a. Ayrılma rûmî: Bir kompozisyonda deseni paftalara ayırarak, kompozisyonda daha uygun bir görünüm sağlamaya denir.

b. Tepelik rûmî: Kompozisyonlarda sonlandırıcı veya sınırlayıcı görev yapar.

c. Ortabağ rûmî: Rûmî kompozisyonunun çiziminde, rûmîlerin saplarının bir noktada birleşip tekrar o noktadan ikiye ayrılmasında, birleşme noktasına konan rûmîli düzenlemedir.

¹¹ Semse: Güneş şeklinde süsleme motifli (a.g.e. 1999).

Şekil 15. 108 no.lu odanın tavan planı

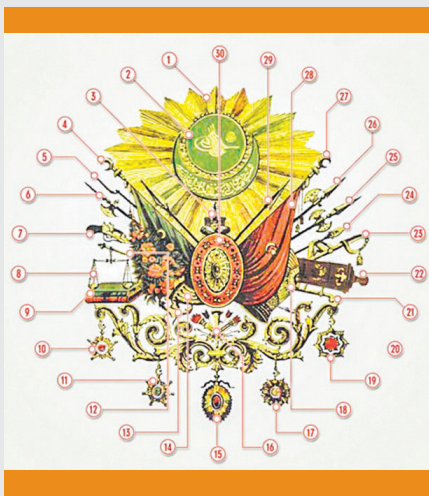
Şekil 16. 108 no.lu odanın tavanındaki II. Abdülhamit'e ait tuğranın konservasyon ve restorasyon öncesi genel görünümü

Şekil 17. 108 no.lu odanın tavanındaki Selçuklu geçmesinin konservasyon ve restorasyon öncesi genel görünümü

Şekil 18. 108 no.lu odanın tavanındaki II. Abdülhamit'e ait armanın konservasyon ve restorasyon öncesi genel görünümü

1. Tuğranın etrafındaki bu güneş motifi: Padişahın güneşe benzetilmesini temsil etmektedir.
2. II. Abdülhamit'in tuğrası: "El-Gazi Abdülhamid bin Abdülmecid Han el-muzaffer daima" yazılıdır.
3. Sorguçlu kavuk: Osman Gazi'yi ve tahti temsil eder.
4. Yeşil hilafet sancığı.
5. Süngülü tüfek: Osmanlı ordusunun aslı silahı olmuştur.
6. Teber: Orduda üst düzey görevliler tarafından üstünlük sembolü olarak kullanılmıştır.
7. Toplu Tabanca: Osmanlı ordusunun modernize edildiğini temsil eder.
8. Terazi: Sesper ve asaya asılıdır; adaleti temsil eder.
9. (Üstte) Kur'an-ı Kerim, (Altta) Kanunnameler.
10. Nişan-ı Âli-i İmtiyaz: Devlet adına faydalı işlerde bulunmuş ilim adamları, idareci ve askerlere verilen nişandır.
11. Nişan-ı Osmanî: Devlet hizmetinde üstün başarı sağlayanlara verilen nişandır.
12. Asa ve Sesper: Asalet ve üstünlüğü temsil eder.
13. Capa: Donanmayı temsil eder.
14. Bereket boynuzu: Osmanlı topraklarını temsil eder.
15. Nişan-ı İftihar: Üst düzey devlet hizmetlileri ve askerlere verilen nişandır.
16. Yay
17. Nişan-ı Mecid: Savaşlarda üstün başarı gösteren askerlere verilen nişandır.
18. Borazan: Modern müzik takımının kullandığı çalgı aletidir.
19. Sefkat nişanı: Savaş zamanında, büyük afetlerde devlete, millete hizmet eden kadınlara verilen nişandır.
20. Top gülleleri
21. Kılıç: Geleneksel Türk kılıcını temsil eder.
22. Top: Topçu ocaklarını temsil eder.
23. El siperlikli merasim kılıcı: O dönemde subaylar tarafından kullanılan kılıcı ifade eder.
24. Mızrak
25. Çift taraflı teber (Balta).
26. Tek taraflı Teber.
27. Bayrak.
28. Osmanlı sancığı.
29. Mızrak.
30. Kalkan: Ortasında stilize edilmiş güneş motifi ve 12 yıldız vardır. Rivayete göre bu 12 yıldız 12 burcu temsil etmektedir. Güneş bu burçlar üzerinde hareket eder. Böylece Osmanlı kâinatın merkezi olarak addedilmiştir.

Şekil 19. II. Abdülhamit'e ait Osmanlı armasının şeması ve sembollerin açıklaması

(Kaynak: Selim Karahan, http://www.zaman.com.tr/gundem_osmanli-armasindaki-hangi-sembol-neyi-anlatiyor_673074.html)

Şekil 20. 108 no.lu odanın tavan bordürünün konservasyon ve restorasyon öncesi genel görünümü

Şekil 21. 108 no.lu odanın D1 cephesi, Pano 1

Şekil 22. 108 no.lu odanın D1 cephesi, Pano 2

Şekil 23. 108 no.lu odanın D1 cephesi, Pano 2 (şüküfeler)

denizde seyreden yanan bir gemi resmedilmiştir (Şekil 21). Pano 2'de ise; denizden bakılarak İstanbul'daki yangınlar¹² betimlenmiştir. Burada, kent o dönemlerde en büyük

sorunlarından biri olan yangınların duvar resmine aktarılışı görülmektedir (Şekil 22).

Odaların duvarlarındaki panoları bölme amacıyla, Antik Yunan mi-

marisinden esinlenen Korint başlıklı sütunlar resmedilmiştir. Duvardaki ampir çerçeve resimlerinin altında ise, natüralist üslupta vazoda çiçek buketleri yer almaktadır (Şekil 23).

6. Bir Önceki Restorasyona Ait Gözlemler

Konakta 1986-1987 tarihleri arasında yapılan restorasyonda 102, 104 ve 108 numaralı odalarda birçok değişikliğin yapıldığı görülmektedir.

6.1. 102 Numaralı Oda:

102 numaralı odanın tavan tuvallerinin, yırtık ve hasarlı olan kısımlarının tuval bezleri değiştirilmiş, özgün tuval üstü bezemeler macun ve iki kat yağlı boya yapılarak kapatılmıştır. Yeni yapılan tuval bezleri ile aynı seviyeye getirilen özgün tuval bezemelerinin üzerine tekrardan aynı motifler yapılmış, renkler değiştirilerek tamamlanmıştır. Köşelerdeki saray, cami, köşk ve

deniz feneri resimlerinde ise, yırtık kısımlar tuval bezi ile tümlenirken, kirden dolayı rengi değişmiş olan resimlerin üzeri, uygun renklerde boyanarak restorasyon tamamlanmıştır (Şekil 24).

Ahşap kasetlerin ve profillerin bazıları kir tabakası temizlenmeden mevcut halinde bırakılmıştır. Ahşap üzeri bezemelerin, eksik ya da özgün boyaları dökülmüş olan profillerin ve kasetlerin üzeri macun ve boya ile kapatılarak özgün motif tekrar yapılmıştır.

Duvarlarda ise, asıl dönem bezemeleri boya ile kapatılarak üzerlerine özgün motifin tekrarı yapılmıştır.

Odanın genelinde özgün renklerin değiştirildiği görülmektedir (Şekil 25).

6.2. 104 Numaralı Oda: 104 numaralı odanın bir önceki restorasyon çalışması sırasında tavanda, duvarlarda ve ahşap üstü bezemelerdeki kir tabakası kaldırılmamış; bu tabakaya uygun renklerde boya ile restorasyon tamamlanmıştır. 104 numaralı odanın tavanındaki tuval üstü bezemelerde, yırtık yerlere yamalar yapıldığı görülmüştür. Yeni yamalarda ve özgün tuval bezemelerindeki boya kayıplarında yapılan tümlenmeler, tuvalin üzerinde bulunan kir tabakasına uygun renk tonlarında boya ile tamamlanmıştır.

¹² Osman Nuri Ergin'in hesaplarına göre İstanbul'da 1853'ten 1906'ya kadar 229 yangın çıkmış; 36.000 ev harap olmuştur (bkz. Halil İnalıcık, "İstanbul", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 23, s. 231, İstanbul, 2001).

Şekil 24. 102 no.lu odanın tavan bordürünün konservasyon ve restorasyon öncesi genel görünümü

Şekil 25. 102 no.lu odanın duvarlarının konservasyon ve restorasyon öncesi genel görünümü

Şekil 26. 104 no.lu odanın duvarlarının konservasyon ve restorasyon öncesi genel görünümü

Ahşap süslemeler bazı bölümlerde özgün durumunda bırakılmışken, bazı yerlerde macun çekilerek üzeri boya ile kapatılmış ve özgün motifi ile tamamlanmıştır. Ancak tamamlamalarda kullanılmış olan renklerin, asıllarıyla uyum sağlamadığı görülmektedir.

D1 ve D2 duvarları özgün duvarlardır. Boya katmanları dökülmek üzere olan bu duvarlarda, hasar gören yerler üzerlerindeki kir tabakasına uygun renk tonlarıyla tamamlanmıştır. Duvarların yerden 1,5m yükseklikten itibaren çimento

bağlayıcı harç ile sıvandığı tespit edilmiştir (Şekil 26).

D3 duvarının tamamı çimento bağlayıcılı harç ile sıvanmış, bezemelerin özgün renklerinden farklı renkler kullanılarak ve ölçüleri değiştirilerek, restorasyon uygulaması yapılmıştır.

D4 duvarında bulunan panolardan 6 ve 7 numaralı panolar çimento bağlayıcılı sıvaya dönüştürülmüş; Pano 8'de özgün sıva bırakılmış, ampir çerçeve içindeki hasar görmüş duvar resmine ise işlem uygulanmamıştır. Pano 8'deki motifler de, Pano 6 ve 7 ile aynı işlemi görmüş

olup özgün motifin tekrarı yapılmış, renkleri ve ölçüleri değiştirilmiştir. Pano 6 ve 7'nin ampir çerçevelerinin içindeki özgün duvar resimleri yok edildiğinden, kahverengi düz boya ile boyanmıştır.

Ahşap çıtaların özgün halinin altın varak olduğu tespit edilmiştir. Dökülen altın varak süslemelerin bazı kısımlarına tekrardan aynı uygulama yapılmış, bazı yerler ise sarı tonlarda boyanarak tamamlanmıştır. Ahşap üstü *stencil* boyamalarda özgün motifin tekrarı yapılmış olup yalnızca renkler değişiklik göstermiştir.

Şekil 27. 108 no.lu odanın tavan Selçuklu geçmesinin ilk hali

Şekil 28. 108 no.lu odanın II. Abdülhamit armasının ilk hali

6.3. 108 Numaralı Oda:

Bir önceki restorasyon çalışması sırasında, bu odanın tavanlarındaki özgün tuval bezlerinin yarıdan fazlası değiştirilmiştir. Restorasyon öncesi resimlerden tespit edildiğine göre, yırtık ve hasarlı olan tuval bezleri sökülüp, yerine ham tuval bezleri gerilerek üzerlerine astar ve özgün motifin tekrarı yapılmış, özgün tuval bezemelerinin üzerindeki kir tabakası uygun renk tonlarında boyalarla tümlenerek uygulama tamamlanmıştır (Şekil 27 ve 28).

Ahşap profillerde ve kasetlerde, odanın üç duvarının büyük bir kısmının özgün olmadığı görülmüştür. Kir tabakasına uygun kahve ve haki yeşil tonları ile motif tekrarlanmış ve ölçüleri değişmiştir; ayrıca ışık-gölge uyumuna ve motiflerin formlarına dikkat edilmeden çalışıldığı görülmüştür.

D2, D3 ve D4 numaralı duvarlarda özgün sıvalar dökülmüş, yerine çimento bağlayıcılı harç ile tekrar sıva yapılmıştır. Bu sıvanın üzerine, özgün motife göre bezemeler tekrarlanmış, ancak

Şekil 29. 108 no.lu odanın D4 cephesi

renk tonları ve ölçüleri yine değiştirilmiştir. Bu duvar yüzeylerinde özgün döneme uygun ampİR çerçeveler çizilmiş, içleri kahverengi boya ile boyanmıştır (Şekil 29).

D1 duvarı özgün bırakılmıştır. Zaman içinde bölgesel renk dokunuşları ile rötuşlar yapıldığı, ancak

duvarın günümüze dek müdahale görmeden geldiği tespit edilmiştir.

Tavanda ve ahşap profillerde bulunan çıtalara, orijinalinde altın varak uygulaması yapılmışken, bu restorasyon uygulamasında çıtaların kahverengi boya ile boyandığı tespit edilmiştir.

7. 102, 104 ve 108 Numaralı Odalarda Yapılan Konservasyon ve Restorasyon Çalışmaları

Bu dönemde yürütülen konservasyon ve restorasyon çalışmaları, “bezemelerin yüzey kirlerinin temizlenip mümkün olan en az müdahale ile zedelenmeden ortaya çıkarılması ve canlandırılması” ilkesi doğrultusunda yapılmıştır.

7.1. 102 Numaralı Oda: 102 numaralı odanın konservasyon ve

restorasyon uygulaması sırasında tavanda ve ahşap profillerde araştırma raspa yapılmıştır. Özgün tuvalin ve ahşap profil bezemelerinin üzerinin macun ve iki kat yağlı boya yapılarak kapatıldığı tespit edilmiştir. Kimyasal malzemeler kullanılarak yapılan raspa ile bu boya ve macun katmanları özgün tabakaya zarar ve-

rilmeden alınmıştır. Bu temizlik uygulaması sonrasında özgün bezemelerin renklerinin farklı olduğu tespit edilmiştir. Bir önceki restorasyonda yapılan yamalar ve tamamlamalar tespit edilerek kimyasal yöntemle uzaklaştırılmış, tuvalde ve ahşaplarda bulunan özgün bezemeler ortaya çıkarılmıştır (Şekil 30).

¹³ Kimyasal Temizlik: Kimyasal bir karışımın yüzeye sürülmesi sonucunda sıva, macun, boya vb. tabakaların kaldırılarak, özgün yüzey doku, renk ve bezemenin ortaya çıkartılmasıdır.

Şekil 30.
102 no.lu
odanın tavanının
konservasyon
ve restorasyon
uygulaması sonrası
genel görünüşü

Şekil 31.
102 no.lu odanın
tavan resimlerinin
konservasyon
ve restorasyon
uygulaması sonrası
genel görünümü

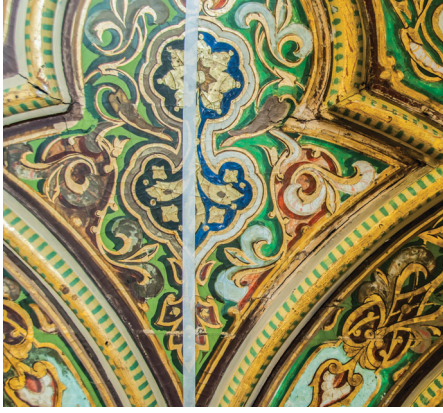

Şekil 32.
102 no.lu
odanın tavanının
konservasyon
ve restorasyon
uygulaması
sonrası genel
görünümü

Şekil 33.
102 no.lu
odanın tavan
ve duvarlarının
konservasyon
ve restorasyon
uygulaması sonrası
görünümü

Şekil 34. 104
no.lu odanın D1
cephesi, Pano
1 konservasyon
uygulama aşaması
görünümü

Şekil 35. 104 no.lu odanın tavanının konservasyon uygulaması aşaması/detay

Şekil 36. 104 no.lu odanın tavanının konservasyon ve restorasyon uygulaması sonrası genel görünümü

Şekil 37. 104 no.lu odanın tavanının konservasyon ve restorasyon uygulaması sonrası genel görünümü/detay

Şekil 38. 104 no.lu odanın ahşap kasetlerinde araştırma raspa uygulaması

Şekil 39. 104 no.lu odanın ahşap profillerinin konservasyon ve restorasyon uygulaması sonrası genel görünümü

Bir önceki restorasyon sırasında özgün dönem bezemesinin değiştirildiği ve yeniden yapıldığı tespit edilen yerler, kimyasal temizlik¹³ yapılarak korumaya alınmıştır. Yırtık olan tuvalere yamalar yapılmış; İBB KUDEB Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarlarında yapılan boya analiz sonuçlarına göre, önerilen dolgu malzemesi ile tamamlamaları yapılmıştır. Ahşap profillerde de önerilen uygun dolgu malzemesi uygulanarak bütünlük sağlanmıştır. Analiz sonuçlarına göre boyalar hazırlanarak son işleme geçilmiştir. Macun altında, özgün dönemde görülen boya kayıpları, uygun renklerde boyalarla tamamlanmıştır.

Bir önceki dönemde restorasyonu yapılan bezemelerde, alt katmanında özgün dönem bulunmayan yerlerin renkleri değiştirilmeden bırakılmıştır. Bir önceki restorasyon sırasında yapılan ve özgün olmayan tuvaler ile ahşap profillerde oluşan hasar görmüş yerler, analiz sonucundan çıkan uygun malzemelerle tümlenmiş ve özgün dönemin renklerinde boyalarla tamamlanmıştır (Şekil 31 ve 32).

Bir önceki restorasyon uygulamasında, yalnızca bir bölümde özgün dönem örneği bırakıldığı tespit edilmiştir. Diğer kısımlara özgün motiflerin tekrarı ile tamamlamalar yapıldığı, ancak renklerin ve ölçülerin değiştirildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada, duvarlarda dökülmüş olan kısımların uygun dolgu malzemesi ile tümlenmesi yapılmış ve bir önceki tamamlanmış renk tonlarıyla da bütünlüme çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu restorasyon sırasında bırakılan ve özgün dönem olarak tespit edilen renge göre, duvar zemin renkleri değiştirilerek çalışma tamamlanmıştır (Şekil 33).

7.2. 104 Numaralı Oda:

Bu odanın restorasyon ve konservasyon uygulamasında ilk olarak; tuvalde, ahşap profillerde ve duvarda araştırma raspa yapılmıştır. Araştırma raspasından çıkan sonuçta göre özgün bezemelerle, üzerinde kir tabakası olan ve bir önceki restorasyon sırasında renklendirilenlerin, kirlenmiş zemin esas alınarak onarıldığı tespit edilmiştir (Şekil 34 ve 35).

Tavan tuval bezemelerinin, özgün kısımlarındaki kir tabakası kimyasal yöntemle temizlenmiştir. Bir önceki restorasyon sırasında tümlenen tuval bezemeleri üzerindeki uygulamalar, kimyasal raspa ile alınarak asıl dönemine döndürülmüştür. Kimyasal raspa sonucu bir önceki müdahaledeki yamalar ortaya çıkarılmıştır. Yırtık ve kötü durumda olanlar sökülüp uygun malzeme ile tekrar yamaları yapılarak sağlamlaştırılmıştır. İBB KUDEB Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarları boya analiz sonucuna göre önerilen uygun dolgu malzemesi hazırlanmış, tuvallerdeki kot farkları kapatılarak tümlenmeleri yapılmış, bezemeler özgün rengine uygun olarak renklendirilmiştir. Bir önceki restorasyon uygulamasında, yeniden yapılan kısımlardaki eksik yerlerde, özgün motiflerden alınan rölöveler doğrultusunda tamamlamalar yapılmıştır. Özgün renk tonlarına uygun renklerde boyalarla tümlenmeleri sağlanmıştır (Şekil 36). Tavan tuvalerindeki motiflerin temelini ezme altın ile oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Şekil 40. 104 no.lu odanın D2 cephesinin konservasyon ve restorasyon sonrası genel görünümü

Ezme altın uygulanmış bölümlerde; bozulmalar, hasar görmüş kısımlar ve bir önceki uygulamada renk tonlarıyla değiştirilmiş olan yerlerin de, bu malzeme ile tümlemeleri yapılmıştır (Şekil 37).

Ahşap üstü bezemelere ilişkin araştırmalarda, özgün dönemin üstünün boya ile kapatılıp renklerinin değiştirildiği ve asıl motifin tekrar edildiği tespit edilmiştir. Ahşap üstü bezemelerde bir önceki restorasyon sırasında uygulanan katman, kimyasal yöntemle alınarak özgün dönem ortaya çıkarılmıştır (Şekil 38). Özgün dönemdeki boya kayıplarının, uygun malzemeyle dolguları ve tespit edilen asıl renklerine uygun boyalarla tümlemeleri yapılmıştır. Araştırma raporu sonucunda, özgün dönem ahşap üstü bezemeleri bir önceki restorasyon sırasında yapıldığı gibi sağlamlaştırılmış, resimsel tümlemeleri yapılarak koruma sağlanmıştır. Ahşap çitalara özgün halinde altın varak uygulaması yapıldığı tespit edilmiştir. Hasar görmüş, dökülmüş altın süslemelerin, 22 ayar altın varak

Şekil 41. 104 no.lu odanın D1 cephesi, Pano 2'nin konservasyon ve restorasyon sonrası görünümü

kullanılarak tümlemeleri yapılmıştır. Bir önceki restorasyon uygulamasında, bazı çitaların altın varaklı kısımlarının sarı rengin tonlarında boyandığı tespit edilmiştir. Bu çitalar da altın varak kaplanarak

Şekil 42. 104 no.lu odanın D1 cephesi, Pano 1'in konservasyon ve restorasyon sonrası görünümü

özgün haline dönüştürülmüştür. Özgün renklerinde olmayan ahşap furuşlar da aynı yöntemlerle asıllarına döndürülmüş, üzerlerine ezme altın ile patina yapılmıştır (Şekil 39).

Şekil 43. 108 no.lu odanın konservasyon uygulaması/detay

Şekil 44. 108 no.lu odanın restorasyon uygulaması/detay

Şekil 45. 108 no.lu odanın tavanının konservasyon ve restorasyon sonrası görünümü/detay

Bu mekânın D1 ve D2 numaralı, özgün halini koruyan duvarlarında yapılan araştırma raspası sonucunda, özgün boya katmanlarında ve sıva tabakalarında kayıplar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu araştırma raspasında, D1 ve D2 duvarlarının döşemeden 1,5m yüksekliğe kadar çimento bağlayıcılı harçla sıvalı olduğu tespit edilmiştir. Sıvanın üzerine uygulanan bu onarım sıvaları mekanik yöntemle rasplanmış¹⁴ ve özgün sıvanın ortaya çıkması sağlanmıştır. İBB KUDEB Laboratuvarlarında yapılan sıva analizi sonucuna göre uygun bir malzeme ile dolguları tamamlanmıştır. Bağdadi çıtalardan ayrılan sıvalara da, önerilen harç karışımıyla enjeksiyon işlemi yapılarak sağlamlaştırılmıştır. Dolgu malzemesi ile tümlenen sıvalar, özgün motif ve renklerle tamamlanmıştır. Özgün döneme ait olan ampir çerçevedeki resimler, kimyasal yöntemle temizlenerek üzerlerindeki kir tabakası uzaklaştırılmış, özgün duvar resimleri görülebilir hale getirilmiştir (Şekil 40). Duvar resimlerindeki dökülmüş sıvalar, önerilen dolgu malzemesi ile tümlenip uygun renk tonlarında boyalarla bütünlüğü sağlanarak korumaya alınmıştır (Şekil 41 ve 42). Çimento bağlayıcılı harçla daha önce onarım görmüş olan D3 ve D4 duvarlarının, mevcut

Şekil 46. 108 no.lu odanın tavanının konservasyon ve restorasyon sonrası genel görünümü

motifleri ile sağlamlaştırma ve tümlenmeleri yapılmış; zemin rengi özgün renk tonuna dönüştürülüp koruma altına alınmıştır.

7.3. 108 Numaralı Oda: 108 numaralı odanın konservasyon ve restorasyon uygulaması öncesinde;

duvarlarda, ahşap elemanlarda ve tuvalerde yapılan araştırmalarda, özgün ahşaplarda ve tuvalerde kalın bir kir tabakası bulunduğu tespit edilmiştir. Odanın genelinde yürütülen araştırma sonucunda da, birçok kısmın özgün olmadığı tespit edilmiştir.

¹⁴ Mekanik Raspa: Mekanik raspa basit el aletleri (spatula, spatül, büstiri vb.) ile herhangi başka bir işleme (kimyasal kullanım-ısıtma vb.) gerek duyulmadan yüzeydeki tabakaların kaldırılarak özgün yüzey, doku, renk ve bezemenin ortaya çıkartılmasıdır.

Şekil 47.
108 no.lu oda tavanındaki I. Abdülhamit'e ait Osmanlı armasının konservasyon uygulaması sonrası genel görünümü

Şekil 48.
108 no.lu oda tavanındaki II. Abdülhamit'e ait Osmanlı armasının restorasyon uygulaması sonrası genel görünümü

Şekil 49.
108 no.lu odanın II. Abdülhamit'in tuğrasının konservasyon uygulaması sonrası genel görünümü

Şekil 50.
108 no.lu odanın II. Abdülhamit'i tuğrasının restorasyon uygulaması sonrası genel görünümü

Şekil 51. 108 no.lu odanın D2 cephesi genel görünümü

Tavanda bulunan özgün dönem tuvallerinin yarısından çoğunun yok olduğu, bir önceki restorasyonda ham tuvalerin yeniden gerilerek bezemelerin tekrarının yapıldığı ve kir tabakasında görülen renk tonları ile tümlendiği tespit edilmiştir. Güncel çalışmada, tuvalerde kimyasal yöntemle yapılan raspa sonucunda bezemelerin özgün dönemine inilmiş (Şekil 43); yırtık ve hasarlı olanlara yamalar yapılarak sağlamlaştırılmıştır. Laboratuvar analiz sonucuna göre önerilen uygun dolgu malzemesi ile yamalar kaplanmış; zeminin özgün astar-boya katmanıyla olan kot farkları kaybedilmiştir. Bir önceki restorasyon sırasında, bölgesel olarak değiştirilen özgün tuvalerdeki bozulmalar ve yırtıklar, tekrar özgün dönemine uygun bir şekilde tümlenerek bütünlük sağlanmıştır (Şekil 44, 45).

İkinci bölümde bulunan Selçuklu geçmesi bezemenin içindeki tuvalerin yaklaşık %70'inin ise, aslına uygun olmadığı tespit edilmiş, özgün motiflerle tamamlamaları yapılmıştır. Özgün tuvalde bulunan bozulmalar ve boya kayıpları rötuş yapılarak resimsel tümlenmeler yapılmış, Selçuklu geç-

mesi bölümünde de renk bütünlüğü sağlanmıştır (Şekil 46).

Tavanlarda bulunan kalın çerçeve bordür tuvallerinin özgün yerlerine rötuş yapılmış, tuvaler sağlamlaştırılıp korumaya alınmıştır. Özgün olmayan kalın çerçeve bordür tuvaleri ise, müdahale edilmeden bırakılmıştır. Özgün motiflerin kompozisyonunda bulunan hasar görmüş, dökülmüş ve restorasyon sırasında rengi değişmiş, ezme altından rûmilere aynı malzeme ile rötuş yapılarak aslına uygun bir şekilde tümlenmiştir. Tavan tuvaleri uygun dolgu malzemesi ile tümlenmiş, özgün dönemden alınan rölöveler ile tamamlamaları yapılmıştır. Tavanda bulunan Osmanlı arması (Şekil 47, 48) ile II. Abdülhamit'in tuğrasının (Şekil 49, 50) restorasyonu aslına uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Ahşap üstü bezemelerin özgün kısımlarında kimyasal yöntem kullanılarak yapılan temizlikle asıl renklerin ortaya çıkması sağlanmıştır. Kimyasal temizliği yapılan özgün ahşapların hasar görmüş kısımları, aynı cins ahşaplar ve uygun dolgu malzemeleri ile tümlenip aslına uygun renk tonlarıyla

Şekil 52. 108 no.lu odanın D2 cephesi, Pano 3'ün genel görünümü

boyanmıştır (Şekil 51). Özgün olmayan ahşap üstü bezemelere raspa işlemi yapılmadan sağlamlaştırma yapılmış, boya kayıpları özgün renklerine uygun şekilde tümlenerek bütünlük sağlanmıştır. Özgün ahşap çıtalardaki altın varak süslemeler kimyasal yöntemle temizlenmiş ve rötuş yapılarak korumaya alınmıştır. Sonradan yapılan ahşap çıtalardan, önceki onarımda kahverengi tonlarında boyananlar, aslına uygun bir şekilde altın varak uygulaması yapılarak korunmuştur. Özgün olmayan ahşap furuşlar, asıl renklerine döndürülüp üzerlerine ezme altın ile patina yapılmıştır.

Odanın duvarları içinde özgün olan ve bir önceki restorasyonda en az müdahale gören D1 duvarı, yalnızca temizliği yapılarak koruma altına alınmıştır. D2, D3 ve D4 duvarları çimento bağlayıcı harçla sıvanmış olup özgün değildir; bunlarda zamanla oluşmuş sıva dökülmelerinin dolgu malzemesiyle kot farkları giderilmiş; özgün renkleri ile tümlenip bütünlüğü sağlanmıştır. Panoların zemin renkleri asıllarına göre değiştirilmiş, motiflerine dokunulmadan koruma altına alınmıştır (Şekil 52).

8. Sonuç

Kayserili Ahmet Paşa Konağı'nın 102, 104 ve 108 numaralı odalarında yapılan konservasyon ve restorasyon çalışmaları iki etapta gerçekleştirilmiş ve Mayıs 2015 tarihinde tamamlanmıştır. Bu çalışmalarda; İBB KUDEB Laboratuvarlarında yapılan boya ve sıva analiz sonuçlarına göre, aslı-

na uygun malzemeler kullanılmış; bezemelerin orijinal durumlarının zedelenmemesi ve mümkün olduğunca özgün dönemine döndürülmesi ana ilke olarak kabul edilmiştir. Bu konservasyon ve restorasyon uygulamasında; restoratörler Sinem Aşkan, Mükerrerem Şahin, Enise Ilgaz,

Pelin Bayrak, Ümit Şanlı ve Gökçe Vergili görev almışlardır. Çalışmanın ilk etabı olan Konservasyon uygulamaları Sayın Doç. Dr. Ahmet Güleç danışmanlığında, ikinci etabı olan Restorasyon çalışmaları ise Sayın Dr. Hüseyin Kaya danışmanlığında gerçekleştirilmiştir.

EK: Yapıdan Alınan Örneklerin Analiz ve Değerlendirilmesi

1. Duvarlardaki Analiz Sonuçları

Örnek 1: Birinci kat, 104 no.lu oda, P8 panosundan alınmış olan kahverengi boya örneğidir.

1 no.lu kahverengi boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin demir (III) oksit (Fe_2O_3), dolgu malzemesinin ise, kil, alçı ve litopon ($ZnS BaSO_4$) olduğu tespit edilmiştir. Yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının tannik asit, boncuk tutkalı, bezir yağı, linoleik asit ve palmitik asitten oluştuğu tespit edilmiştir.

Örnek 2: Birinci kat, 104 no.lu oda, P1 panosundan alınmış olan yeşil renkli boya örneğidir.

2 no.lu yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin demir (II) sülfat ($FeSO_4 \cdot 7H_2O$), dolgu malzemesinin ise alçı ve üstübeç karışımı olduğu tespit edilmiştir.

Örnek 3: Birinci kat, 104 no.lu oda, P8 panosundan alınmış olan krem renkli, içerisinde geneli 2-3mm boyutlu, çok az miktarda 10-11mm boyutlu agregalar ve beyaz kütleler, bol miktarda kırıntı bulunan, dağılıbilir yapıda sıva örneğidir. Örnek 1 olarak alınmış boya örneği, örnek 3 yüzeyindeki boya tabakasıdır. Ayrıca çalışılmamıştır.

Örnek 4: Birinci kat, 104 no.lu oda P5 panosundan alınmış olan kahverengi boya örneğidir.

4 no.lu kahverengi boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin demir (III) oksit (Fe_2O_3) ve %3-5 oranında titanyum

(IV)-oksit (TiO_2 /Titan beyazı) olduğu, dolgu malzemesinin ise, %10 oranında üstübeç, %15 oranında kil ve 1/1 oranında alçı ve kireç karışımından oluştuğu tespit edilmiştir.

Örnek 5: Birinci kat, 103 no.lu oda P5 panosundan alınmış olan gri-mavi renkli boya örneğidir.

5 no.lu gri-mavi renkli boya örneğinin SEM-EDX ve HPLC analizi sonucunda, pigmentinin çivit ve titanyum (IV)-oksit (TiO_2 /Titan beyazı) olduğu, dolgu malzemesinin ise, 1/1 oranında alçı ve kireç içerdiği; yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının tavşan tutkalı, boncuk tutkalı, bezir yağı ve linoleik asitten oluştuğu tespit edilmiştir.

Örnek 6: Birinci kat, merdiven sahanlığından alınmış olan açık yeşil (6a), koyu yeşil (6b), sarı (6c), sarımsı-yeşil (6d), astar boya (6e) örnekleridir.

6a no.lu açık yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin demir (II) sülfat ($FeSO_4 \cdot 7H_2O$) olduğu, dolgu malzemesinin ise 1/1,5 oranında alçı kireç karışımı ve %8-10 oranında kilden oluştuğu tespit edilmiştir.

6b no.lu koyu yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin demir (II) sülfat ($FeSO_4 \cdot 7H_2O$) olduğu, dolgu malzemesinin ise 1/1,5 oranında alçı kireç karışımı, %10 üstübeç ve %15-20 oranında kilden oluştuğu tespit edilmiştir.

6c no.lu sarı renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucun-

da, pigmentinin limonit minerali ($FeO(OH) \cdot nH_2O$) olduğu, dolgu malzemesinin ise %30 oranında alçı, %65-70 oranında üstübeçten oluştuğu tespit edilmiştir.

6d no.lu sarımsı yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin limonit minerali ($FeO(OH) \cdot nH_2O$) olduğu, dolgu malzemesinin ise %25-30 alçı ve %70-75 oranında üstübeçten oluştuğu tespit edilmiştir.

6e no.lu boya tabakaları altında yer alan astar boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, %45 oranında kil, %20 oranında kireç ve %35 oranında üstübeçten oluştuğu tespit edilmiştir.

Örnek 7: Birinci kat, merdiven sahanlığından alınmış olan sarımsı-yeşil (7a), açık yeşil (7b), koyu yeşil renkli (7c), astar boya (7d) örnekleridir.

7a no.lu sarımsı yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin demir (II) sülfat ($FeSO_4 \cdot 7H_2O$) olduğu, dolgu malzemesinin ise %20-25 oranında kil, %5-6 oranında üstübeç ve kireç içerdiği tespit edilmiştir.

7b no.lu açık yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin demir (II) sülfat ($FeSO_4 \cdot 7H_2O$) olduğu, dolgu malzemesinin ise %25 oranında alçı, %75 oranında kireçten oluştuğu tespit edilmiştir.

7c no.lu koyu yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin demir (II) sülfat ($FeSO_4 \cdot 7H_2O$) olduğu, dolgu

malzemesinin ise alçı, kireç ve üstübeçten oluştuğu tespit edilmiştir.

7d no.lu boya tabakaları altında yer alan astar örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, %25-30 oranında kil, %40 oranında kireç ve %35 oranında üstübeçten oluştuğu tespit edilmiştir.

Vernik 1: Birinci kat, 104 no.lu oda P8 panosundan alınmış olan vernik örneğidir.

1 no.lu vernik örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, alçı ve çinko oksit (ZnO) içerdiği tespit edilmiştir.

Vernik 2: Birinci kat, 104 no.lu oda P1 panosundan alınmış olan vernik örneğidir.

2 no.lu vernik örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, %40 alçı, %10 kil ve %25-30 oranında üstübeç içerdiği tespit edilmiştir.

2. Tavan Analiz Sonuçları

Örnek 1: Birinci kat, 108 no.lu oda P1 pano tavanından alınmış olan, koyu krem renkli astar (1a), krem renkli astar (1b), turuncu renkli boya (1c), açık yeşil renkli boya (1d), yeşil renkli boya (1e) ve varak (1f) örnekleridir.

1a no.lu koyu krem renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin az miktarda is katılmış limonit minerali (FeO(OH) nH₂O) olduğu, dolgu malzemesinin ise kil, üstübeç ve az miktarda alçı içerdiği tespit edilmiştir. Yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının zeytinyağı, beziryağı, tavşan tutkalı ve boncuk tutkalından oluştuğu tespit edilmiştir.

1b no.lu krem renkli astar örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, tamamının üstübeç olduğu tespit edilmiştir.

1c no.lu turuncu renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin cıva sülfür (HgS) ve sülügen (Pb₃O₄), dolgu malzemesinin ise alçı ve üstübeç içerdiği tespit edilmiştir. Yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının zeytinyağı, beziryağı, tavşan tutkalı ve boncuk tutkalından oluştuğu tespit edilmiştir.

1d no.lu açık yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin organik esaslı olduğu, dolgu malzemesinin ise üstübeç içerdiği tespit edilmiştir. Yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının zeytinyağı, beziryağı, tavşan tutkalı ve boncuk tutkalından oluştuğu tespit edilmiştir.

1e no.lu yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin malahit (bakır karbonat, Cu₂[(OH)₂]CO₃) olduğu, dolgu malzemesinin ise üstübeç ve alçı içerdiği tespit edilmiştir. Yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının zeytinyağı, beziryağı, tavşan tutkalı ve boncuk tutkalından oluştuğu tespit edilmiştir.

1f no.lu varak örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, altın (24 ayar) olduğu, yapıştırıcı olarak kullanılan malzemenin ise üstübeç içerdiği tespit edilmiştir.

Örnek 2: Birinci kat, 108 no.lu oda P1 pano tavanından alınmış olan sarımsı renkli astar (2a), krem renkli astar (2b), koyu yeşil renkli boya (2c), kahverengi boya (2d), koyu kırmızı renkli boya (2e) ve varak (2f) örnekleridir.

2a no.lu astar örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, üstübeç ve kil karışımı olduğu tespit edilmiştir.

2b no.lu astar örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, %10 oranında alçı içeren üstübeç ve kil karışımı olduğu tespit edilmiştir.

2c no.lu yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin malahit (bakır karbonat, Cu₂[(OH)₂]CO₃) olduğu, dolgu malzemesinin ise üstübeç ve alçı ve kireç içerdiği tespit edilmiştir. Yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının zeytinyağı, beziryağı, tavşan tutkalı ve boncuk tutkalından oluştuğu tespit edilmiştir.

2d no.lu kahverengi boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin demir (III) oksit (Fe₂O₃) olduğu, dolgu malzemesinin üstübeç, alçı ve kireç içerdiği tespit edilmiştir. Yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının zeytinyağı, beziryağı, tavşan tutkalı ve boncuk tutkalından oluştuğu tespit edilmiştir.

2e no.lu koyu kırmızı renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin sülügen (Pb₃O₄) ve az miktardaki cıva sülfür (HgS) olduğu, dolgu malzemesinin ise kil ve alçı içerdiği tespit edilmiştir. Yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının zeytinyağı, beziryağı, tavşan tutkalı ve boncuk tutkalından oluştuğu tespit edilmiştir.

2f no.lu varak örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, 22 ayar altın ve bakır olduğu, yapıştırıcı olarak kullanılan malzemenin ise, üstübeç ve %10-15 oranında kireç içerdiği tespit edilmiştir.

3. Tavan Silmesi Analiz Sonuçları

Örnek 3: Birinci kat, 108 no.lu oda P1 pano tavan silmesinden alınmış olan astar tabakası (3a) ve bu tabaka yüzeyinde yer alan varak (3b) örnekleridir.

3a no.lu astar örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, üstübeç ve kil içerdiği tespit edilmiştir.

3b no.lu varak örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, altın (22 ayar) içerdiği, yapıştırıcı olarak kullanılan malzemenin ise üstübeç ve kireçten oluştuğu tespit edilmiştir.

Örnek 4: Birinci kat, 108 no.lu oda P1 pano tavan silmesinden alınmış olan astar tabakası (4a) ve bu tabaka yüzeyinde yer alan sarımsı yeşil renkli boya (4b) örnekleridir.

4a no.lu astar örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, %20-25 oranında üstübeç, %15-20 oranında alçı, %7-10 kil ve %25-30 oranında titanyum (IV)-oksit (TiO₂/Titan beyazı) ve kireç karışımı olduğu tespit edilmiştir.

4b no.lu sarımsı yeşil renkli boya örneğinin SEM-EDX analizi sonucunda, pigmentinin az miktardaki malahit (bakır karbonat, Cu₂[(OH)₂]CO₃) ve %20 oranında titanyum (IV)-oksit (TiO₂/Titan beyazı) içerdiği, dolgu malzemesinin ise, %15 oranında üstübeç, yaklaşık %10 alçı ve %55-60 oranında kireç olduğu tespit edilmiştir. Yapılan HPLC analizi sonucunda, bağlayıcısının zeytinyağı, beziryağı, tavşan tutkalı, boncuk tutkalı ve tannik asitten oluştuğu tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

1. Ekici, E., 2012, *Osmanlı Armasının Sırrı*, URL: <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/prof-dr-ekrem-bugra-ekinci/550252.aspx>, erişim tarihi: 27.08.2015.
2. Envanter Arşivi, *Kayserili Ahmet Paşa Konağı*, URL: www.envanter.gov.tr/ <http://archive.is/OY4eH>, erişim tarihi: 27.08.2015.
3. Eyice, S., 1994, "Kayserili Ahmet Paşa Konağı", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, c. 4, s. 511.
4. Kaya, D., Ünver, N., 1999, *Osmanlıca Süsleme Sanatı*: URL: https://www.yazmalar.gov.tr/elyazmaciligimiz_tr.php#6.2, erişim tarihi: 28.08.2015.
5. Keskiner, C., 2007, *Türk Motifleri*, Turing Yayınları, İstanbul.
6. Mehmet Süreyya, 1996, *Sicill-i Osmani*, yay. haz. N. Akbayan, eski yazıdan aktaran: S. A. Kahraman, Eski Yazıdan Yeni Yazıya Dizisi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
7. Okcuoğlu, T., 2009, "Between tradition and modernity: The Kayserili Ahmed Pasha Mansion and its wall paintings", *Synergies Turquie*, no.2, s. 41-50.
8. *Osmanlı Armasındaki Hangi Sembol Neyi Anlatıyor?*, URL: http://www.zaman.com.tr/gundem-osmanli-armasindaki-hangi-sembol-neyi-anlatiyor_673074.html, erişim tarihi: 27.08.2015.
9. *Osmanlı Armasını Tanıyalım*, URL: www.e-tarih.org/makaleler.php?sayfa=makaledetay&makaleno=7, erişim tarihi: 26.08.2015.
10. *Tezhipte Kullanılan Motif Grupları*, URL: <http://www.turkislamsanatlari.com/Main/Home/Content/5358d3e61d87910bc82753b0>
11. Yılmaz, N., "Batı Resminin Özelliklerinin Osmanlı'ya Girişi", *Hürriyet-Agora* 27.02.2005 tarihli sayı.
12. Yılmaz, N., "Şehzade Köşklerinin Duvar ve Tavan Ressamları", *Hürriyet-Agora* 01.12.2006 tarihli sayı.
13. Yılmaz, N., 2007, "19. Yüzyıl Osmanlı Resminde Natürmort", *Lebriz Sanal Dergi*, URL: <http://lebriz.com/pages/lst.aspx?articleID=161§ionID=2&lang=TR&bhcp=>, erişim tarihi: 28.08.2015.